

12 Mart (3)

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

12 Mart döneminin en önemli yanı, uluslararası ilişkiler ve ekonomik boyutunun çok ötesinde, Türkiye'nin sosyopolitik yapısına dönük gelişmelerde ortaya çıkar.

12 Mart'a gelen süreç Türkiye'de belli bir aydın tavrından beslenmiştir. Bu tavır Türkiye'nin 1908 ve sonrasında etkili olan, şimdi 'jakoben' diye adlandırılan tavidir. Bu anlayış, toplumsal dönüşümün, ancak öncü aydınlar aracılığıyla ve ordunun desteğinde, onunla iç içe geçmiş bir yönetimle, yukarıda biçimlendirilmiş ve aşağıya indirilen ilkeler doğrultusunda sağlanabileceğine inanır, bunun tek yol olduğunu düşünür. Bu model, gerek Jön Türk iktidarının, gerekse Kemalist modelin oluşumunda kullanılmıştır. Dolayısıyla da, mülkiye (bürokrasi), askeriye (ordu) ve ilmiyeden (aydınlar) oluşan klasik devlet yapısının kemikleşmesine olanak sağlamıştır. Bu modelin aktörleri kendilerini 1960'tan başlayarak genellikle sol ya da Kemalist - sol olarak tanımlamıştır.

1961 Anayasası'nın getirdiği ortamda biçimlenen sol hareketler özellikle Ortadoğu'da da meydana çıkan, Nasır

ve Baas yönetimlerinden esinlenmiştir. Bu kesim, bu klasik şema içinde biçimlenen Kemalist devlete son müdahalede bulunmak istemiştir. Özellikle Yön dergisi ve Doğan Avcıoğlu - Mümtaz Soysal - İlhan Selçuk çizgisi bu düşüncenin öncülüğünü yapmış ve devletçiliği, merkezizetçiliği esas alan böyle bir yapının düşünsel zeminini hazırlamıştır. Fakat onunla kalmamış, ordu içinde bazı irtibatlar ve ittifaklar oluşturarak düşünceyi eyleme dönüştürmeye çalışmış, bunda da bir hayli yol almıştır.

Bu nedenle, 12 Mart ortaya çıktığı haliyle beklenmeyen bir harekettir. Çünkü, asıl darbenin 9 Mart'ta aydınlar - ordu işbirliği ve dayanışması içinde yapılması kararlaştırılmıştır. Fakat, çok çeşitli nedenlerden ötürü o girişim gerçekleşmemiş, ordunun içindeki bir kanat (bunlar 12 Mart muhtırasını verenlerdir), 9 Mart'çıları tasfiye etmiştir. İşte 12 Mart ordu içinde bir kanadın ötekini tasfiyesi amacıyla gerçekleştirilmiş, asıl amacı bu olan bir girişimdir.

Bununla birlikte, bu oluşumun, bu çerçeve içinde değerlendirilmesi gereken başka anlamları da var. Her şeyden önce, bu hareket, ordunun kendi dışında bir kesimle, bu aydınlar bile olsa, artık ittifak arayışı içinde bulunmadığını gösterir. Bunun bir sonucu olarak, 12 Mart

Muhtırası, belki en önemli unsur budur, klasik şema içinde yer alan ilmiyenin (aydınların) orduyla ilişkisinin bizatihi ordu eliyle koparılması ve devletten ebediyen tasfiyesidir. Gerçekten de, 28 Şubat'a gelinceye değin, bütün bir 1970, 1980 ve 1990 döneminin bu anlayışla ele alınması gerekir. (Üstelik, bir açıdan bakılırsa, ordu, 28 Şubat'ın bu yanını da gene zaman içinde tasfiye etmiştir.)

Muhtıranın verilmesinden kısa bir süre sonra başlayan 'balyoz hareketi', 'öncesini kapsayan' (makabline şamil) yasa çıkarma girişimleri bütünüyle aydın tasfiyesine dönük girişimlerdir. 9 Mart'çıların hemen tümü tutuklanmış, işkencelerden geçirilmiştir. (İşin bu hale gelmesi Muhsin Batur'un saf değiştirmesi nedeniyle. Fakat neden böyle bir manevra yaptığı hala meçhuldür.)

O tarihten başlayarak, 1980 darbesi ve sonrasına kadar geçen süre boyunca ordu - aydınlar çekişmesi yaşanmıştır. İşin bu noktaya gelmesinde en önemli rolü ise, CHP'nin içindeki 'ortanın solu' hareketi ve Ecevit oynamıştır. CHP'nin 12 Mart'a direnmesi, boşlukta kalan aydınları o partiye ittifaka sürüklemiş fakat, 1977'den başlayarak Ecevit'in aydınlardan uzaklaşmasıyla, aydınlar bugüne kadar süren siyasal boşluğa itilmişlerdir.

12 Mart'ın anlamı bunlardır!